

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับ
ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. จิตวิทยาการเรียนรู้
3. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม
4. แผนการจัดการเรียนรู้
5. ชุดฝึก
6. ประสิทธิภาพของเครื่องมือ
7. ความพึงพอใจ
8. บริบทโรงเรียนบ้านเหล่าป่าเป็ด
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะ
ปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่
อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุ
ปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง
และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศไทย และ
สังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 115)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มี
ความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับ
บริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยม ที่
เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม
 หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการ
 พัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่
 เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม
 ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและ
 ความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ
 ปहुคฝงค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการ
 ดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการ
 ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลัก
 เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของ
 มนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจาก
 เหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของ
 ชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และ
 ภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์
 ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทาง
 ธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการ
 พัฒนาที่ยั่งยืน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการ
 เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของ
 พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม
 หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส.2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส.2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส.4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส.4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส.4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส.5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุปล และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส.5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง มาตรฐาน ส 1.1

รหัสตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ส 1.1 ป 1/1	1. บอกพุทธประวัติ หรือประวัติของ ศาสดาที่ตนนับถือโดยสังเขป	พุทธประวัติ ประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน
ส 1.1 ป 1/2	2. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนิน ชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่ กำหนด	สามเณรภัณฑิต วัณณุปถชาดก สุวัณณสามชาดก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม)
ส 1.1 ป 1/3	3. บอกความหมาย ความสำคัญ และ เคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตาม หลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	พระรัตนตรัย ศรัทธาพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์ โอวาท 3 ไม่ทำชั่ว - เบญจศีล ทำความดี - เบญจธรรม - สังคหวัตถุ 4 - กตัญญูกตเวทิต่อพ่อแม่ และ ครอบครัว

รหัสตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ส 1.1 ป 1/4	4. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิใน พระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	- มงคล 38 <ul style="list-style-type: none"> ๑ ทำตัวดี ๑ วาง่าย ๑ รับประทานแม่ ทำจิตให้บริสุทธิ์ <ul style="list-style-type: none"> - บริหารจิตและเจริญปัญญา พุทธศาสนสุภาษิต อตุตา หิ อตุตโน นาโถ คนแลเป็นที่พึ่งของตน มาตา มิตฺตํ สเก ชเร มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน <u>ฝึกสวดมนต์และแผ่เมตตา</u> รู้ความหมายและประโยชน์ของสติ ฟังเพลงและร้องเพลงอย่างมีสติ เล่นและทำงานอย่างมีสติ ฝึกให้มีสติในการฟัง การอ่าน การคิด การถามและการเขียน

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษา พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง มาตรฐาน ส 1.2

รหัสตัวชี้วัด	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ส 1.2 ป 1/1	1. บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	การบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถาน การพัฒนาทำความสะอาด การบริจาค การร่วมกิจกรรมทางศาสนา
ส 1.2 ป 1/2	2. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ชั้นเตรียมการ ชั้นพิธีการ
ส 1.2 ป 1/3	3. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	ประวัติโดยสังเขปของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันอัฐมีบูชา การบูชาพระรัตนตรัย

คุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1. ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง
2. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ
3. ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง
4. ได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง

เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

จิตวิทยาการเรียนรู้

จิตวิทยาที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ช่วยให้
เกิดความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ สรุปได้ดังนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual difference) นักเรียนย่อมมีความแตกต่างกัน
ทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และลักษณะนิสัย ฉะนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครู
ต้องคำนึงในเรื่องการจัดชั้นเรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1.1 ความแตกต่างของนักเรียนภายในกลุ่มเดียวกัน ศึกษาว่าแต่ละคนมีปัญหาอะไร

1.2 ความแตกต่างระหว่างกลุ่มของนักเรียน ศึกษาว่าผู้เรียนมีความสามารถอย่างไร

แบ่งตามความสามารถ (Ability grouping) และสอนตามความสนใจของผู้เรียน

1.3 ศึกษาผู้เรียน วิจัยแยกแต่ละคนว่าประสบปัญหาในการเรียนอย่างไร

1.4 วางแผนให้สอดคล้องกับปัญหา และความแตกต่างของบุคคล โดยการสอนซ่อม

เสริม ฝึกทักษะการปฏิบัติ

1.5 หาวิธีการแปลก ๆ ใหม่ ๆ มาสอนให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลิน

1.6 ครูต้องอดทนต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการสละเวลาไปหาความรู้

และเอาใจใส่ต่อนักเรียนเพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ

2. จิตวิทยาในการเรียนรู้ ครูต้องคิดเสมอว่า การกระทำให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดประสงค์
ที่ต้องการนั้น ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สรุปได้ดังนี้

2.1 การได้รับประสบการณ์ครั้งแรก ผู้เรียนอยากรู้อยากเห็น อยากคิด อยากลองฝึก
ลองถูกและจะสามารถตอบได้เมื่อได้รับประสบการณ์นั้นอีกครั้ง แสดงว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

2.2 การถ่ายทอดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะถ่ายทอดการเรียนรู้เมื่อเห็นสถานการณ์ที่คล้าย
คลึงกันหลาย ๆ ตัวอย่าง ครูฝึกให้นักเรียนเกิดการสังเกตความคล้ายคลึงและสามารถสรุปได้ว่า
อย่างไร

2.3 รู้จักนำเรื่องที่เรียนมาแล้วในอดีต มาเปรียบเทียบกับเรื่องที่ต้องเรียนใหม่

2.4 ให้ผู้เรียนสรุปได้ด้วยตนเอง จะทำให้เข้าใจได้นานและนำไปใช้ในชีวิตได้

2.5 ในการสอนแต่ละครั้งครูต้องตระหนักว่า สอนอะไร สอนอย่างไร ผู้เรียน
บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ อย่างไร ต้องใช้กลวิธีหลาย ๆ อย่าง ในการสอนเพื่อให้ผู้เรียน
เกิดมโนคติ (Concept) ระหว่างบุคคล ผู้สอนทำหน้าที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำด้วยตนเอง นำไปสู่
ข้อสรุป

3. จิตวิทยาในการฝึก (Psychology of drill) การฝึกเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียน แต่ต้องดูให้เหมาะสม โดยพิจารณาดังนี้

- 3.1 ฝึกรายบุคคล โดยคำนึงถึงความแตกต่าง
- 3.2 ฝึกทีละเรื่อง และฝึกรวบยอดเรื่องที่จะเรียน
- 3.3 ตรวจสอบผลงานของนักเรียนและประเมินการสอนของครู
- 3.4 เลือกแบบฝึกที่พอเหมาะและสอดคล้องกับบทเรียน
- 3.5 แบบฝึกที่นำมาฝึกต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

4. การเรียนโดยการกระทำ (Learning by doing) ทฤษฎีนี้ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) กล่าวว่าในการสอนในปัจจุบันมีสื่อมากมาย ครูต้องให้ผู้เรียนรู้ด้วยการกระทำ แล้วสรุปมโนคติ รวบรวมข้อ ผู้เรียนสรุปเอง ได้ฝึกแล้วเข้าใจและทำได้

5. ความพร้อม (Readiness) ครูต้องตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียนอยู่เสมอ ความรู้พื้นฐานที่มีความพร้อมมากน้อยเพียงใด ถ้าไม่พร้อมทบทวนก่อน เพื่อให้เกิดความรู้พื้นฐาน อ่างอิงต่อไปได้ทันที

6. แรงจูงใจ (Motivation) การให้ผู้เรียนทำงานต้องคำนึงถึงความสำเร็จ เป็น การสร้างแรงจูงใจและกำลังใจให้กับผู้เรียน

7. การเสริมกำลังใจ (Reinforcement) การเสริมกำลังใจเป็นเรื่องสำคัญ เพราะคนเรา เมื่อทราบว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นที่ยอมรับย่อมทำให้เกิดกำลังใจ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนต้องรู้ความแตกต่าง ระหว่างบุคคล จิตวิทยาการเรียนรู้ การฝึกหัด โดยการที่ผู้เรียนลงกระทำเกิดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ผู้เรียนต้องมีความพร้อม ครูต้องตรวจสอบความพร้อมทั้งจัดกิจกรรมเสริมให้เกิดแรงจูงใจและเสริม กำลังใจให้ผู้เรียนนำไปใช้และทำให้เกิดกำลังใจต่อผู้สอนด้วยการสอนที่มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีทฤษฎีการเรียนรู้เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องศึกษา ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อม ความรู้พื้นฐานของผู้เรียน และมีการกระตุ้นผู้เรียน โดยการ ให้กำลังใจในการทำงานมีการเสริมแรงในทางบวกเพื่อให้ผู้เรียนอยากที่จะเรียนมากขึ้น

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ทิสนา แจมมณี (2548 : 43-107) กล่าวว่าทฤษฎีการเรียนรู้เป็นแนวความคิดที่ได้รับ การยอมรับว่าสามารถใช้อธิบายลักษณะของการเกิด หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

1. หลักจิตวิทยาของธอร์นไคค์ (Thondike) และสกินเนอร์ (Skinner)

1.1 ทฤษฎีสั่งรื้อและการตอบสนอง (SR=theory ของ Skinner) กล่าวว่า การเรียน

การสอนแต่ละครั้งประกอบด้วย กระบวนการของสิ่งเร้า (S) การตอบสนองต่อสิ่งเร้า (R) และการให้ผลย้อนกลับ (F)

S มาจากคำว่า Stimulus

R มาจากคำว่า Response

F มาจากคำว่า Feedback

1.2 การให้ข้อมูลย้อนกลับ จะต้องให้ทันทีทันใด เพราะจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการเสริมแรงบวก จะก่อให้เกิดการอยากรู้หรืออยากเรียนยิ่งขึ้น การนำทฤษฎีสิ่งเร้าและการตอบสนอง มาใช้สร้างแบบฝึกทักษะ การคิดเชิงวิเคราะห์ การสอนครั้งหนึ่งประกอบด้วย SRF เรียงกันเป็นลูกโซ่ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ SRF → SRF → SRF ลักษณะแบบฝึกของสกินเนอร์จะเป็นบทเรียน ที่เรียนเนื้อหาทีละน้อย ถามให้ตอบเป็นระยะ และเฉลยคำตอบเป็นระยะ ๆ น้อย ๆ จากง่ายไปหายาก

1.3 กฎการเรียนรู้ (Law of learning) ธอร์นไดค์ได้ตั้งกฎการเรียนรู้ขึ้น 3 กฎ ซึ่งนำมาสร้างชุดฝึก ประกอบด้วย

1.3.1 กฎแห่งผล (Law of effect) คนเราจะเรียนรู้ได้ดีจากผลการกระทำ และยิ่งเรียนรู้ได้ดีเมื่อผลการเรียนรู้ประสบความสำเร็จและรู้ว่าเรื่องที่เรียนมีประโยชน์

1.3.2 กฎแห่งการฝึกหัด (Law of exercise) คนเราจะถนัดการเรียนรู้ต้องมีการฝึกอย่างเพียงพอ ยิ่งฝึกมากยิ่งรู้มากและยิ่งเกิดทักษะมาก

1.3.3 กฎแห่งความพร้อม (Law of readiness) คนเราจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อ มีความพร้อมที่จะเรียน

2. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อรู้แจ้ง (Mastery of learning) ของเบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S Bloom) กล่าวว่าคนเราทุกคนสามารถเรียนรู้จนรู้แจ้งได้ ถ้าจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเหมาะสม ดังนี้

2.1 มีการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบว่า เมื่อเขาเรียนจบแล้วเขา จะทำอะไรบ้าง เป็นการบอกให้รู้ขนาดและทิศทางของการเรียนในครั้งนั้น

2.2 ให้อเวลาในการเรียนรู้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล คนเก่งก็เรียนรู้ได้เร็ว คนไม่เก่งก็เรียนรู้ได้ช้า

2.3 ให้เรียนเนื้อหาทีละน้อยเป็นขั้นตอน มีการถามให้ผู้เรียนตอบ

2.4 ให้ทราบผลการเรียน การปฏิบัติเป็นระยะ เพื่อการปรับปรุงข้อบกพร่อง

2.5 ให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จอันเป็นตัวเสริมแรง โดยวิธีการเรียนจากสิ่งที่ยาก ๆ ก่อนแล้วค่อย ๆ เพิ่มความยากขึ้น

2.6 ให้การฝึกฝนอย่างเพียงพอจนสามารถมั่นใจได้ว่าผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์

3. ทฤษฎีของกาเย่ (Gagne) กล่าวว่า การสอนจะประสบผลสำเร็จถ้าจัดสภาพการสอนภายนอกให้สอดคล้องกับสภาพภายในของผู้เรียน การสอนที่ดีมักประกอบด้วยวิธีการเหล่านี้ คือ การทำให้ตั้งใจ การแจ้งจุดประสงค์ การทบทวนความรู้เดิม การให้เนื้อหาใหม่ที่ละน้อย การให้ลงมือปฏิบัติ การให้ผลย้อนกลับ การสร้างความแม่นยำ การตรวจสอบพฤติกรรม และการถ่ายโอนความรู้ นอกจากนี้กาเย่ยังได้จัดประเภทของการเรียนรู้ไว้เป็นลำดับขั้น ดังนี้

3.1 การเรียนรู้สัญลักษณ์ (Signal learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นไปตามอัตโนมัติอยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจ ผู้เรียนไม่สามารถบังคับพฤติกรรมไม่ให้เกิดขึ้นได้ การเรียนรู้แบบนี้เกิดขึ้นจากการที่คนเรานำเอาลักษณะการตอบสนองที่มีอยู่แล้วมาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าเดิม การเรียนรู้สัญลักษณ์เป็นการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ

3.2 การเรียนรู้สิ่งเร้า – ตอบสนอง (Stimulus-response learning) เป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเนื่องจากได้รับการเสริมแรง และเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำเอง ไม่ได้รอสิ่งเร้าภายนอกมากระทำ พฤติกรรมที่แสดงออกเกิดจากสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเอง

3.3 การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง (Chaining) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองต่อเนื่องตามลำดับ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ การเคลื่อนไหว

3.4 การเชื่อมโยงทางภาษา (Verbal association) เป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา การเรียนรู้แบบการรับสิ่งเร้าและการตอบสนองเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง และการเชื่อมโยงทางภาษา

3.5 การเรียนรู้ความแตกต่าง (Discrimination learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะความแตกต่างตามลักษณะของวัตถุ

3.6 การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่มีความหมายเหมือนกันหรือแตกต่างกัน พร้อมทั้งสามารถขยายความรู้ไปยังสิ่งอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากสิ่งที่เคยเห็นมาก่อนได้

3.7 การเรียนรู้กฎ (Rule learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เชื่อมโยงความถี่รวมยอด และตั้งกฎเกณฑ์ขึ้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำเอาการเรียนรู้นั้น ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

3.8 การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem solving) เป็นการเรียนรู้ที่แก้ปัญหา โดยการนำเกณฑ์ต่าง ๆ มาใช้ กระบวนการเรียนรู้แบบนี้เกิดภายในตัวผู้เรียนเป็นการใช้กฎเกณฑ์ ในการแก้ปัญหา

4. ทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning theory)

ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ (Pavlov) ได้สรุปกฎการเรียนรู้ ดังนี้

4.1 พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์เกิดจากการวางเงื่อนไขที่ตอบสนอง ความต้องการทางธรรมชาติ

4.2 พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้จากสิ่งเร้า ที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติ

4.3 พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์ที่เกิดจากสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้า ตามธรรมชาติจะลดลงเรื่อย ๆ และหยุดลงในที่สุดหากไม่ได้รับการตอบสนองตามธรรมชาติ

4.4 พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์ที่เกิดจากสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้า ตามธรรมชาติจะลดลงเรื่อย ๆ และหยุดลงในที่สุดหากไม่ได้รับการตอบสนองตามธรรมชาติ และกลับปรากฏขึ้นได้อีกโดยไม่ต้องใช้สิ่งเร้าตามธรรมชาติ

4.5 มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับสิ่งเร้าที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันจะตอบสนองกัน

4.6 บุคคลมีแนวโน้มที่จะจำแนกลักษณะของสิ่งเร้าให้แตกต่างกันและ เลือกตอบสนองได้ถูกต้อง

4.7 กฎแห่งการลดภาวะ (Laws of extinction) ความเข้มข้นของการ ตอบสนองจะลดลงเรื่อย ๆ หากบุคคลได้รับแต่สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอย่างเดียว หรือความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขกับสิ่งเร้าที่ไม่ได้วางเงื่อนไขห่างกันออกไปมากขึ้น

4.8 กฎแห่งการฟื้นคืนสภาพเดิมตามธรรมชาติ (Laws of spontaneous recovery) คือการตอบสนองที่เกิดจากการวางเงื่อนไขที่ลดลง สามารถเกิดขึ้นได้อีก โดยไม่ต้องใช้ สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขมาเข้าสู่

4.9 กฎแห่งการถ่ายโยงการเรียนรู้สู่สถานการณ์อื่น ๆ (Laws of generalization) คือเมื่อการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไขแล้ว หากมีสิ่งเร้าที่คล้าย ๆ กันกับสิ่งเร้าที่วาง เงื่อนไขมากระตุ้นอาจทำให้เกิดการตอบสนองที่เหมือนกันได้

4.10 กฎแห่งการจำแนกความแตกต่าง (Laws of discrimination) หากมีการวางเงื่อนไขหลายแบบ แต่มีการใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขมาเข้าคู่กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นก็สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ โดยแยกความแตกต่างเลือกตอบสนองเฉพาะสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเท่านั้น

5. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่อง (Contiguous conditioning)

ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่อง (Contiguous conditioning) ของกัทธรี (Guthrie) ได้สรุปการเรียนรู้ดังนี้

5.1 กฎแห่งความต่อเนื่อง (Law of contiguity) เมื่อมีสิ่งเร้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากระตุ้นจะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของร่างกายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นและเมื่อสิ่งเร้ากลุ่มเดิมกลับมาปรากฏอีกครั้งอาการเคลื่อนไหวแบบเก่าก็จะเกิดขึ้นอีก

5.2 การเรียนรู้เกิดขึ้นได้แม้เพียงครั้งเดียว (One trial learning) เมื่อสภาวะสิ่งเร้ามากระตุ้นจะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นและสิ่งเร้าเดิมกลับมาปรากฏอีกครั้งการเคลื่อนไหวแบบเก่าก็จะเกิดขึ้นอีก

5.3 กฎแห่งการกระทำครั้งสุดท้าย (Laws of regency) หากการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์แล้วในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง เมื่อมีสภาพการณ์ใหม่เกิดขึ้นอีก บุคคลจะกระทำเหมือนที่เคยได้กระทำครั้งสุดท้ายที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้นั้น ไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตาม

5.4 หลักการจูงใจ (Motivation) การเรียนรู้เกิดจากการจูงใจมากกว่าการเสริมแรง

6. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual development theory) ของเพียเจต์

(Piaget)

พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

6.1 ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensor moter period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 0-2 ปี ความคิดของเด็กในวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับรับรู้และการกระทำ เด็กยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางและยังไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของคนอื่น

6.2 ขั้นรู้จักคิดด้วยการคิด (Pre conceptual thought period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-7 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้

6.3 ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete operational period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้นเด็กสามารถสร้างภาพในใจและสามารถคิดย้อนกลับได้ มีความเข้าใจความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

6.4 ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal operational period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 11-15 ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ สามารถคิดตั้งสมมติฐานและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์

7. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner)

บรูเนอร์ (Bruner) เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้เรื่องที่ตนเองสนใจ และการรับรู้ที่เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery learning) แนวคิดที่สำคัญของบรูเนอร์มีดังนี้

7.1 การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

7.2 การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความพร้อมของผู้เรียนและสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน จะช่วยให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

7.3 การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

7.4 แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

7.5 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งออกได้เป็น 3 ขั้น ดังนี้

7.5.1 ขั้นการเรียนรู้จากกระทำ (Enactive stage) คือขั้นของการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำ

7.5.2 ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic stage) เป็นขั้นที่เด็กสามารถสร้างมโนภาพในใจได้และเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

7.5.3 ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์แทนนามธรรม (Symbolic stage) เป็นขั้นการเรียนรู้ที่รู้ลึกซึ้งซบซ้อและเป็นนามธรรมได้

7.6 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้จากการที่คนเราสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

7.7 การเรียนรู้จากทฤษฎีที่ได้ผลที่สุดคือ การให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีแต่ละทฤษฎีต่างก็มีทั้งจุดเด่นและจุดด้อยในตัวเอง จึงทำให้เกิดการผสมผสานแนวคิดหลาย ๆ แนวคิดเข้าด้วยกัน เพื่อความเหมาะสมและความสมบูรณ์ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานของหลักการสอน หรือทฤษฎีการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษานั้นครูผู้สอนต้องอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาให้หลากหลายเพื่อ

นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้กระบวนการจัดกิจกรรมระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และครูกับนักเรียนสะดวก กระชับ รัดกุมและสนองต่อหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้ซึ่งครูผู้สอนจะเป็นผู้เลือกและเป็นผู้ตัดสินใจนำมาใช้ สิ่งที่จะช่วยครูได้มากก็คือชุดฝึก โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ เพราะผลจากการใช้ชุดฝึก เรื่องศาสนพิธี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ ได้คำนึงถึงหลักจิตวิทยาทางการศึกษา ทฤษฎีการเรียนรู้จากหลาย ๆ ทฤษฎีดังกล่าวมาตลอดจนนำเอาเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถทางการเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล การใช้สิ่งเร้าภายนอกและภายใน การได้เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ of นักเรียน การให้โอกาสได้ลงมือฝึกปฏิบัติจากชุดฝึกด้วยตนเอง ตลอดจนการได้รับการเสริมแรงจากครูผู้สอน ย่อมจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพัฒนาก้าวหน้าและสูงขึ้น

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม (Instructional Model Based on Bloom's Affective Domain)

ทฤษฎี / หลักการ / แนวคิดของรูปแบบ

บลูม (Bloom, 1956 ; อ้างถึงใน ทิศนา แขมมณี, 2545 : 235) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Cognitive domain) ด้านเจตคติหรือความรู้สึก (affective domain) ด้านทักษะพิสัย (Psycho-motor domain) ซึ่งในด้านเจตคติหรือความรู้สึกนั้น บลูมได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ไว้ 5 ขั้น ประกอบด้วย

1. ขั้นการรับรู้ (Receiving or attending) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังในตัวผู้เรียน
2. ขั้นตอนการตอบสนอง (Responding) ได้แก่ การที่ผู้เรียนได้รับรู้และเกิดความรู้สึกในค่านิยมนั้น แล้วมีโอกาสดำเนินการตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมนั้น แล้วเกิดเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้นทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น
4. ขั้นการจัดระบบ (Organization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้นเข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน และ
5. ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอและทำจนกระทั่งเป็นนิสัย

ถึงแม้ว่าบลูมได้นำเสนอแนวคิดดังกล่าวเพื่อใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนก็ตาม แต่ก็สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนได้

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้สึก / เจตคติ / ค่านิยม / คุณธรรม หรือจริยธรรมที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการ

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

การสอนเพื่อปลูกฝังค่านิยมใด ๆ ให้แก่ผู้เรียน สามารถดำเนินการตามลำดับขั้นของวัตถุประสงค์ทางด้านเจตคติของบลูม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรับรู้ค่านิยม (Receiving or attending) ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ในค่านิยมนั้นอย่างใส่ใจ เช่น เสนอกรณีตัวอย่างที่เป็นประเด็นปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับค่านิยมนั้น คำถามที่ท้าทายความคิดเกี่ยวกับค่านิยมนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม ดังนี้

1. การรู้ตัว (awareness)
2. การเต็มใจรับรู้ (willingnes)
3. การควบคุมการรับรู้ (conctrl)

ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม (responding)

ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสตอบสนองต่อค่านิยมนั้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น ให้บุคคลแสดงความคิดเห็นต่อค่านิยมนั้น เป็นต้น ให้ลองทำตามค่านิยมนั้น ให้สัมภาษณ์หรือพูดคุยกับผู้ที่มิมีค่านิยมนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

1. การยินยอมตอบสนอง (Acquiescene in responding)
2. การเต็มใจตอบสนอง (Willingnes to respond)
3. ความพึงพอใจในการตอบสนอง (Santisfaction in respond)

ขั้นที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม (Valuing) ได้เห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น เช่น การให้ลองปฏิบัติตามค่านิยมแล้วได้รับการตอบสนองในทางที่ดี เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนหรือบุคคลอื่นที่ปฏิบัติตามค่านิยมนั้น เห็นโทษหรือได้รับโทษจากการละเลยที่ไม่ปฏิบัติตามค่านิยมนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม ดังนี้

1. การยอมรับในคุณค่านั้น (Acceptance of a value)
2. การชื่นชอบในคุณค่านั้น (Preference for a value)

3. ความผูกพันในคุณค่านั้น (Commitment)

ขั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม (Organization)

เมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยมและเกิดเจตคติต่อค่านิยมนั้นและมีความโน้มเอียงที่จะรับค่านิยมนั้นมาใช้ในชีวิตตนผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาค่านิยมนั้นกับค่านิยมหรือคุณค่าอื่น ๆ ของตน ในขั้นนี้ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมสำคัญ ดังนี้

1. การสร้างมโนทัศน์ในคุณค่านั้น (Conceptualization of value)
2. การจัดระบบคุณค่านั้น (Organization of value system)

ขั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by value)

ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมอ โดยติดตามผลการปฏิบัติ และให้ข้อมูลป้อนกลับ และการเสริมแรงเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย ในขณะที่ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

1. การมีหลักยึดในการตัดสินใจ (Generalization set)
2. การปฏิบัติตามหลักยึดมั่นนั้นจนเป็นนิสัย (Characterization)

การดำเนินการตามขั้นตอนนี้ทั้ง 5 ไม่สามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น ต้องอาศัยเวลา โดยเฉพาะในขั้นที่ 4 และที่ 5 ต้องการเวลาในการปฏิบัติ ซึ่งอาจจะมากน้อยแตกต่างกันไปในผู้เรียนแต่ละคน

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนรู้ตามรูปแบบ ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์จนถึงระดับที่สามารถปฏิบัติจนเป็นนิสัยนอกจากนั้นผู้เรียนยังได้เรียนรู้กระบวนการในการปลูกฝังค่านิยมให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการปลูกฝังค่านิยมอื่น ๆ ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นต่อไป

แผนการจัดการเรียนรู้

1. ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Lesson plan หรือ Unit Plan ซึ่งตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใช้แทนคำว่า แผนการสอน ตามหลักสูตรเดิม มีผู้ให้ความหมาย แผนการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

จรูญ สุทธิยานุช (2547 : 24 ; อ้างถึงใน จินตนา เจริญชัย, 2554 : 64) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนการสอนที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า เพื่อทำการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นแผนการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ อุปกรณ์ และวัสดุ

ประเมินผลที่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ที่วิเคราะห์มาจากเจตนารมณ์ของหลักสูตร ความพร้อมของโรงเรียนและผู้เรียน

ธรรมบุญ มีเสนา (2547 : 24 ; อ้างถึงใน จินตนา เจริญชัย, 2554 : 64) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การนำวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่ต้องสอน ตลอดจนภาคเรียนมาสร้างเป็นแผนกิจกรรมการเรียนการสอนการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอนและการวัดประเมินผล โดยจัดเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อย ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือจุดเน้นของหลักสูตร สภาพของผู้เรียน ความพร้อมของโรงเรียนในด้านวัสดุอุปกรณ์และตรงกับชีวิตจริงในห้องเรียน

พูนศักดิ์ จันทน์พิพัฒน์ (2547 : 44 ; อ้างถึงใน จินตนา เจริญชัย, 2554 : 64) ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้แผนการจัดการเรียนรู้หมายถึง แบบบันทึกที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดหมายการเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

สมศรี นิยมสุข (2548 : 31) ได้สรุปความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่ครูเตรียมไว้ล่วงหน้าและเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระวิชา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนการจัดการเรียนรู้เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า อย่างเป็นระบบ จัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร มีลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมและมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

2. ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2547 : 2 ; อ้างถึงใน จินตนา เจริญชัย, 2554 : 64) กล่าวถึงความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าเป็นการวางแผนและการเตรียมการล่วงหน้า เป็นการนำเทคนิค วิธีการสอน การเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยีและจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อ การวัดและประเมินผล ตลอดจนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็น
2. เป็นคู่มือการสอนสำหรับตัวครูผู้สอนและครูที่สอนแทนนำไปปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจ
3. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป

4. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการ

ลำลี รักสุทธิ (2544 : 78 ; อ้างถึงใน พูนศักดิ์ จันทน์พิพัฒน์, 2547 : 44) ได้ให้ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูมีโอกาสศึกษาหลักสูตร แนวการสอน วิธีการวัดและประเมินผล ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องบูรณาการกับวิชาอื่น ดังนี้

1. ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทั้งในเรื่องทรัพยากรในโรงเรียน ทรัพยากรในท้องถิ่น ถ่านิยม ความเชื่อและสภาพที่แท้จริงของท้องถิ่น ตลอดจนการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวิชาอื่นด้วย
2. เป็นเครื่องมือของครูในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ มีความมั่นใจในการสอนมากยิ่งขึ้น
3. ผู้สอนสามารถใช้เป็นข้อมูลที่ต้องการ เที่ยงตรง เสนอแนะต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเพื่อนครูที่สอนวิชาอื่น
4. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่สอนแทนได้
5. เป็นการพัฒนาวิชาชีพและมาตรฐานวิชาชีพที่แสดงว่างานสอนต้องได้รับการฝึกฝน โดยเฉพาะมีเครื่องมือและเอกสารที่จำเป็นสำหรับการประกอบวิชาชีพด้วย

สุพล วังสินธุ์ (2543 : 6 ; อ้างถึงใน จรูญ สุทธิยานุช, 2548 : 25) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นกุญแจดอกสำคัญ ที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พอสรุปความสำคัญได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอน วิธีเรียนที่ดีที่เกิดจากการผสมผสานความรู้และจิตวิทยาการศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูไปศึกษาหาความรู้ ทั้งหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล
3. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่มาสอนแทนได้
4. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลที่ถูกต้อง เที่ยงตรง เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษ
5. เป็นผลงานทางวิชาการแสดงความชำนาญการและเชี่ยวชาญของผู้จัดทำ

สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้เป็นคู่มือครูที่สำคัญ ที่มีการจัดเตรียมการสอนล่วงหน้า ทำให้ครูมีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูที่ทำการสอนแทนสามารถนำไปจัดกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ได้ การวางแผนการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญที่สุด ในการที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน นอกจากนี้ยังสามารถนำมาเป็นผลงานทางวิชาการได้

3. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2549 : 292) กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ว่าประกอบด้วย 7 หัวข้อหลัก ดังนี้

1. สารสำคัญ (Concept) เป็นความคิดรวบยอดหรือหลักการของเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Learning objective) เป็นการกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อเรียนตามแบบแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว
3. เนื้อหา (Content) เป็นเนื้อหาที่จัดกิจกรรมและต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
4. กิจกรรมการเรียนการสอน (Instructional actives) เป็นการเสนอขั้นตอนหรือกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งจะนำไปสู่จุดประสงค์ที่กำหนดไว้
5. สื่อและอุปกรณ์ (Instructional media) เป็นสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้
6. การวัดและประเมินผล เป็นความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องวัดผลและประเมินผลทุกครั้งที่สอน เพื่อให้ได้ทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้สอนอาจวัดผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน
7. บันทึกกิจกรรมการสอน เป็นการบันทึกของผู้สอน บันทึกหลังจากนำแผนการใช้สื่อและการวัดผลประเมินผลไปใช้แล้ว เพื่อนำผลไปปรับปรุงและใช้ในคราวต่อไป ประกอบด้วย 3 หัวข้อ ดังนี้
 - 7.1 ผลการเรียนรู้ เป็นการบันทึกผลการเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย ด้านจิตพิสัย ซึ่งได้กำหนดในขั้นกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผล
 - 7.2 ปัญหาและอุปสรรค เป็นการบันทึกปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขณะสอนและหลังทำการสอน
 - 7.3 ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข เป็นการบันทึกเสนอแนะ เพื่อแก้ไขปรับปรุงก่อนสอนและหลังทำการสอน

ทิสนา เขมมณีและคนอื่น ๆ (2548 : 16) นำเสนอองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล บันทึกผลหลักสอน ซึ่งได้ระบุไว้ 3 ประการ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

สรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของแผนได้แก่ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล

4. ขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนสำคัญ 10 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

4.1 กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจจะเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการเป็นสหวิทยาการตามที่เห็นเหมาะสม

4.2 กำหนดหน่วยการสอนโดยแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยการสอนประมาณเนื้อหาวิชาที่จะให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน ได้ในหนึ่งสัปดาห์ หรือสอนได้หน่วยละครั้ง

4.3 กำหนดเรื่อง ผู้สอนจะต้องถามตัวเองว่าในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์อะไรแก่ผู้เรียน แล้วกำหนดหัวข้อเรื่องย่อยออกมาเป็นหน่วยการสอนย่อย

4.4 กำหนดหลักการและความคิดรวบยอด หลักการและความคิดรวบยอดที่กำหนดจะต้องสอดคล้องกับหน่วยและหัวข้อเรื่อง โดยสรุปรวมแนวความคิด สารและหลักการที่สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกัน

4.5 กำหนดจุดประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่อง เนื้อเรื่อง โดยเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ที่ต้องมีเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทุกครั้งและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.6 กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ซึ่งจะเป็นแนวทางการเลือกและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ เช่น การอ่านบัตรคำ การตอบคำถาม เขียนภาพ อภิปราย อ่านบทหรือยกเรื่อง การเล่นเกมและอื่น ๆ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.7 กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังโดยใช้แบบทดสอบอิงเกณฑ์ (Criterion test) เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากการเรียนรู้จากแผนการจัดการเรียนรู้จบ 1 แผน ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

4.8 เลือกและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ วิธีการและอุปกรณ์ที่ครูใช้ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหัวเรื่องแล้วจัดไว้เป็นรูปเล่ม เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

4.9 หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นการประกันว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพในการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการที่ว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนบรรลุผล

4.10 การใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นขั้นนำเอาแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบและปรับปรุงให้ดีขึ้นตลอดเวลา

ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนมีอิสระในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ แต่ครูผู้สอนควรปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดไว้ว่าให้ใช้รูปแบบใด สรุปขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้ ดังนี้

1. การเลือกรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ นำหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้แล้วมาพิจารณาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
2. ตั้งชื่อแผนตามหัวข้อสาระการเรียนรู้
3. กำหนดจำนวนเวลา ระบุระดับชั้น
4. วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้จากมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดที่เลือกไว้เขียนเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา
5. เลือกจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วิเคราะห์ไว้แล้ว เฉพาะข้อที่สัมพันธ์กับหัวข้อสาระการเรียนรู้ กำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้
6. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ เป็นรายละเอียดสำหรับนำไปจัดการเรียนรู้ สาระที่จะเป็นเนื้อหาใหม่ของมวลเนื้อหาที่กำหนด
7. กำหนดจุดประสงค์นำทางตามลำดับความยากง่ายของเนื้อหานั้น ๆ
8. เลือกกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม
9. เลือกสื่ออุปกรณ์ สำหรับใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่เลือกมา เช่น รูปภาพ บัตรคำ วิดีทัศน์
10. กำหนดการวัดและประเมินผล โดยระบุวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ทั้งที่เกิดระหว่างเรียนและเกิดหลังเรียนเมื่อจบแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการวัดที่หลากหลาย เช่น ปฏิบัติจริง การทดสอบความรู้ การทำงานกลุ่ม

5. ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

ชัยชาญ วงศ์สามัญ (2547 : 54 ; อ้างถึงใน จินตนา เจริญชัย, 2554 : 69) ได้เสนอแนะว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะ 5 ประการ คือ

1. เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติมากที่สุด
2. กิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา
3. มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมหรือวิธีการ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะที่เปลี่ยนแปลง
4. มีการบันทึกแผนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นสื่อกลางในการประสานการดำเนินงาน ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงในอนาคต

5. มีรูปแบบและลักษณะของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่อ่านเข้าใจง่าย
 วัลลภ กันทรัพย์ (2547 : 10) กล่าวว่า แผนการสอนที่ดีควรมีกิจกรรมการเรียนรู้
 ที่เข้าลักษณะ 4 ประการ คือ

1. เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นผู้คอยชี้นำส่งเสริมหรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินไปไปตามความมุ่งหมาย
2. เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบหรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนพยายามลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบมาเป็นผู้คอยกระตุ้นด้วยคำถาม หรือปัญหาให้ผู้เรียนคิดแก้หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง
3. เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการมุ่งให้ผู้เรียนรับกระบวนการไปใช้จริง
4. เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จราคาสูง

สถาบันราชภัฏมหาสารคาม (2548 : 121) กล่าวถึง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมี
 กิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าลักษณะ 4 ประการ ประกอบ ดังนี้

1. เป็นแผนการสอนที่มีกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติให้ได้มากที่สุด โดยครูเป็นผู้คอยชี้นำ ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้กิจกรรมดำเนินไปตามจุดมุ่งหมาย
2. เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบหรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูพยายามลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบมาเป็นผู้กระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหาของผู้เรียนคิดแก้หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง
3. เป็นแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ มุ่งให้ผู้เรียนรับรู้และนำกระบวนการไปใช้จริง
4. เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จราคาสูง

สมนึก ภัททิชยานี (2548 : 5) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีมีลักษณะ ดังนี้

1. เนื้อหาต้องเป็นรายคาบหรือรายชั่วโมงตามตารางสอน โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องที่อยู่ในโครงการสอนและเขียนเฉพาะเนื้อหาสาระที่สำคัญพอสังเขป ไม่ควรบันทึกแผนการจัดการเรียนรู้อย่างละเอียดมาก ๆ จะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย
2. ความคิดรวบยอดหรือสรุปหลักการสำคัญ ต้องเขียนให้ตรงกับเนื้อหาที่จะสอน ส่วนที่เป็นหัวใจของเรื่อง ครูต้องทำความเข้าใจเนื้อหาที่จะสอนอย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถเขียนความคิดรวบยอดได้อย่างมีคุณภาพ

3. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องเขียนให้สอดคล้องกลมกลืนกับความคิดรวบยอด มิใช่เขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมตามอำเภอใจ หรือเขียนสอดคล้องเฉพาะเนื้อหาที่จะสอนเท่านั้น เพราะถ้าเป็นเช่นนี้ก็จะได้จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่เป็นเพียงพื้นฐานหรือเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรู้ความจำเท่านั้น สมรรถนะและความสามารถของนักเรียนจะไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

4. กิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นนี้ควรเขียนตามขั้นตอนที่คาดว่าจะสอนจริง ๆ โดยยึดเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

5. สื่อที่ใช้ ควรเลือกใช้และจัดทำให้สอดคล้องกับเนื้อหา โดยยึดหลักที่ว่าสื่อดังกล่าวต้องช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้ง่าย

6. วัตถุประสงค์โดยคำนึงถึงเนื้อหา ความคิดรวบยอด จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมและช่วงที่จะทำการวัด (วัดก่อนเรียน ระหว่างเรียนหรือหลังเรียน) ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบทุกระยะว่า การสอนของครูบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2549 : 313) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะ 5 ประการ ต่อไปนี้

1. สอดคล้องกับหลักสูตรและแนวการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
2. นำไปใช้ได้จริงและมีประสิทธิภาพ
3. เขียนอย่างถูกต้องตามหลักวิชา เหมาะสมกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด
4. มีความกระชับ ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายและเข้าใจได้ตรงกัน
5. มีรายละเอียดมากพอที่ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้สอนได้

สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ให้แนวทางการสอนแก่ผู้สอนอย่างชัดเจนทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผล ประเมินผล โดยเฉพาะแนวทางการจัดกิจกรรม ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ได้คิด ได้ทำ ได้แก้ปัญหาและเกิดทักษะกระบวนการ สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้

6. รูปแบบของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2547 : 137 ; อ้างถึงใน จินตนา เจริญชัย, 2554 : 71) ได้เสนอแนะรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ 2 แบบ ดังนี้

1. รูปแบบของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบเรียงหัวข้อ เป็นการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบมาเขียนเรียงลำดับเป็นข้อ ๆ ตามหัวข้อองค์ประกอบที่กำหนดไว้

2. รูปแบบของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบตาราง เป็นการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบมาเขียนในตาราง

บุญชม ศรีสะอาด (2553 : 44) กล่าวถึงรูปแบบของแผนการสอน ไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับหน่วยงานหรือสถานศึกษาแต่ละแห่งจะกำหนด อย่างไรก็ตามลักษณะส่วนใหญ่ของแผนการสอนจะคล้ายคลึงกัน ซึ่งพอจะสรุปได้ 3 แบบ ดังนี้

1. แบบเรียงหัวข้อ รูปแบบนี้จะเขียนเรียงตามลำดับก่อนหลัง โดยไม่ต้องดีตาราง รูปแบบนี้ให้ความสะดวกในการเขียน เพราะไม่ต้องดีตาราง แต่มีส่วนเสียคือ ยากต่อการดูให้สัมพันธ์กันในแต่ละหัวข้อ
2. แบบกิ่งตาราง รูปแบบนี้จะเขียนเป็นช่อง ๆ ตามหัวข้อที่กำหนด แม้ว่าจะต้องใช้เวลาในการดีตารางแต่สะดวกต่อการอ่าน ทำให้เห็นความสำคัญของแต่ละหัวข้ออย่างชัดเจน
3. แบบตาราง รูปแบบนี้จะเขียนเป็นช่อง ๆ คล้ายแบบกิ่งตาราง โดยนำหัวข้อสาระสำคัญมาไว้ในตารางด้วย

สรุปได้ว่า การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดเตรียมการสอน โดยเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ที่ไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับหน่วยงานหรือสถานศึกษาแต่ละแห่งจะกำหนด แต่จะมีองค์ประกอบที่สำคัญคล้ายกัน รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ อาจประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาและผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ชุดฝึก

ชุดฝึกหรือแบบฝึกหัด เป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่งซึ่งเป็นส่วนเสริมสำหรับให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งในหนังสือส่วนใหญ่จะมีแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน และในบางวิชาแบบฝึกหัดจะเป็นแบบฝึกปฏิบัติ หรือแบบฝึกหัดที่ครูสร้างขึ้นมาเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน

1. ความหมายของชุดฝึก

วิจิตรา สรสาตี (2548 : 34) กล่าวถึงความหมายของแบบฝึกไว้ว่า แบบฝึกหมายถึงกิจกรรมหรืองานที่ครูผู้สอนมอบหมายให้นักเรียนกระทำเพื่อฝึกทักษะและทบทวนความรู้ที่ได้เรียนไปแล้วจนเกิดความชำนาญ สามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาระหว่างเรียนและในชีวิตประจำวันได้อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2549 : 131) กล่าวถึงความหมายของแบบฝึกนั้นว่า เป็นเทคนิคการสอนที่สนุกคือการให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกทักษะต่าง ๆ สิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนมี

พัฒนาการทางการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาที่ดีขึ้นคือชุดฝึกทักษะ นักเรียนมีโอกาสนำความรู้ที่ตนเรียนมาแล้วมาฝึกให้เกิดความความเข้าใจกว้างขวางยิ่งขึ้น

ทองแดง สุกเหลือง , พระพหุสัชย หาป็น และสุพน นันทสิงห์ (2552 : 31-32) ชุดกิจกรรม หมายถึง ชุดการเรียนการสอนที่มีระบบ ขั้นตอน และสื่อการเรียนที่นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง และทราบความก้าวหน้าในการเรียนในทันทีที่จบ และถ้ายังไม่เข้าใจก็สามารถกลับไปศึกษาค้นคว้าใหม่ได้ ทั้งนี้ครูเป็นเพียงผู้คอยช่วยเหลือและเป็นพี่ที่ปรึกษาเท่านั้น

สรุปได้ว่า ชุดฝึก เป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง เพื่อให้ นักเรียน ได้เรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตร และใช้ฝึกทักษะหรือสร้างความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว และเป็นเครื่องมือที่ครูทราบว่าผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในบทเรียนและพัฒนาทักษะของกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

2. ลักษณะของชุดฝึกที่ดี

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2549 : 97) ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะแบบฝึกที่ดี ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่ผู้เรียนเรียนมาแล้ว
2. เหมาะสมกับวัยหรือความสามารถของผู้เรียน
3. มีคำชี้แจงสั้น ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีทำได้ง่าย
4. ใช้เวลาเหมาะสม ไม่นานเกินไป
5. เป็นสิ่งที่น่าสนใจและท้าทายให้ผู้เรียนแสดงความสามารถ
6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกทั้งแบบตอบอย่างจำกัดและตอบอย่างเสรี
7. มีคำสั่งหรือตัวอย่างแบบฝึกที่ไม่ยาวเกินไป และไม่ยากแก่การเข้าใจ
8. ควรมีหลายรูปแบบ มีความหมายแก่ผู้เรียนที่ทำแบบฝึก
9. ใช้หลักจิตวิทยา
10. ใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจง่าย
11. ฝึกให้คิดและสนุกสนาน
12. ปลุกความสนใจหรือเร้าใจ
13. เหมาะสมกับวัยและความสามารถ
14. สามารถศึกษาด้วยตนเองได้

จรุงจิต วงศ์คำ (2550 : 26) ได้สรุปลักษณะแบบฝึกที่ดีไว้ว่า แบบฝึกที่ดีควรประกอบด้วยองค์ประกอบหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความเกี่ยวข้องของบทเรียนที่เรียนมาแล้ว ความเหมาะสมกับวัยและระดับความสามารถของผู้เรียน ความเหมาะสมของระยะเวลาในการฝึก

น่าสนใจ ทำท่ายความสามารถ มีความชัดเจนทั้งคำสั่งและวิธีทำ แบบฝึกทักษะควรแยกเป็นเรื่อง ๆ แต่ละเรื่องไม่ยาวเกินไป แต่มีกิจกรรมหลายแบบ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถฝึกได้ด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล แบบฝึกทักษะควรเริ่มจากสิ่งที่ย่อย ปานกลาง ไปจนถึงระดับที่ค่อนข้างยาก และที่สำคัญควรมีการวัดและประเมินผลเสมอ เพื่อจะได้ทราบว่า การฝึกทักษะนั้น ได้ผลมากน้อยเพียงใด ถ้าไม่ประเมินผลก็จะไม่มีโอกาสฝึกผู้เรียนให้เกิดทักษะที่ต้องการได้

สมหมาย ศุภพินิ (2551 : 43) ได้สรุปลักษณะแบบฝึกที่ดีไว้ว่า ควรเป็นแบบฝึกที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่นักเรียนได้เรียนมาแล้ว เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน แบบฝึกควรกำหนดกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป มีคำสั่งหรือคำอธิบาย มีคำแนะนำในการใช้แบบฝึกที่ชัดเจน สามารถที่จะศึกษาได้ด้วยตนเองตามที่ต้องการ

สรุปว่า ลักษณะชุดฝึกที่ดีนั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการเกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบฝึกที่ดีควรเหมาะสมกับวัยหรือความสามารถของผู้เรียน ในการจัดทำแบบฝึกที่ดีนั้นต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ควรมีหลายรูปแบบ น่าสนใจ มีคำชี้แจงสั้น ๆ เข้าใจง่าย ผู้เรียนสามารถศึกษได้ด้วยตนเองได้ และที่สำคัญต้องมีการวัดและประเมินผลเพื่อทราบพัฒนาการของผู้เรียน

3. หลักในการสร้างชุดฝึก

การสร้างชุดฝึกทักษะเป็นสิ่งจำเป็น ที่จะต้องนำหลักและวิธีการต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม ถูกต้อง ในการที่จะนำแบบฝึกไปใช้กับนักเรียนให้เหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนมากที่สุด

สมหมาย ศุภพินิ (2551 : 43) กล่าวถึงหลักในการสร้างแบบฝึกว่า การสร้างแบบฝึกจะต้องให้สอดคล้องกับบทเรียน จิตวิทยาพัฒนาการของผู้ฝึก เริ่มฝึกจากง่ายไปหายาก โดยมุ่งส่งเสริมความสามารถที่ต่างกันของนักเรียน แบบฝึกทักษะแต่ละชุดควรมีหลากหลายกิจกรรม มีคำอธิบายที่ชัดเจน ครอบคลุม ใช้เวลาพอเหมาะ ไม่ซับซ้อน

จากการศึกษาหลักในการสร้างชุดฝึกสรุปได้ว่า การสร้างชุดฝึกให้มีประสิทธิภาพนั้น ควรสร้างให้ตรงกับจุดประสงค์ เหมาะสมกับเนื้อหา ความสามารถ ความสนใจ พัฒนาการและความแตกต่างระหว่างบุคคล ใช้หลักจิตวิทยาในการสร้าง เนื้อหาเรียงจากง่ายไปยาก เน้นให้ผู้เรียนได้ทดลองปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้และพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

4. ประโยชน์ของชุดฝึก

ดวงเดือน อ่อนน่วมและคนอื่น ๆ (2536 : 36 ; อ้างถึงใน วิจิตรา ศรสาถิ, 2548 : 34) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกไว้ว่า

1. ช่วยเสริมสร้างและเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ความจำ แนวทางและทักษะ

ในการแก้ปัญหาแก่นักเรียน

2. ใช้เป็นเครื่องมือประเมินการสอนของครู ทำให้ทราบข้อบกพร่องในการสอนแต่ละเรื่อง แต่ละตอนและสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ตรงจุด

3. ใช้เป็นเครื่องมือประเมินผลการเรียนของนักเรียน ทำให้ครูทราบข้อบกพร่องจุดอ่อนที่จะแก้ไขของนักเรียนแต่ละคนในแต่ละเรื่อง แต่ละตอนและสามารถคิดหาแนวทางช่วยเหลือแก้ไขได้ทันที่และช่วยให้นักเรียนทราบจุดอ่อน ข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อหาทางแก้ปัญหา

4. ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนอยากทำชุดการฝึก

5. ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะอย่างเต็มที่และตรงจุดที่ต้องการฝึกหัด

6. ช่วยให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง คิดอย่างมีเหตุผลและแสดง

ความคิดออกมาอย่างมีระบบ ชัดเจนและรัดกุม

7. เป็นการประหยัดเงินและเวลา

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2549 : 97) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกไว้ ดังนี้

1. ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้มากขึ้น

2. ทำให้ครูทราบความเข้าใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียน

3. ครูได้แนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุด

ตามความสามารถของตนเอง

4. ฝึกให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นและสามารถประเมินผลงานของตนเองได้

5. ฝึกให้ผู้เรียนได้ทำงานด้วยตนเอง

6. ฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

7. กำเนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะของตนเอง โดยไม่ต้องคำนึงถึงเวลาหรือความกดดันอื่น ๆ

8. แบบฝึกช่วยเสริมให้เกิดทักษะทางภาษามีความคงทน ลักษณะการฝึกทักษะช่วยให้เกิดผลดังกล่าว ได้แก่ฝึกทันทีหลังเรียนเนื้อหา ฝึกซ้ำ ๆ ในเรื่องที่เรียน

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ (2551 : 87 - 88) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย เด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน การให้ผู้เรียนได้จัดทำชุดการฝึกที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็กแต่ละคนใช้เวลาที่แตกต่างกันออกไป ตามลักษณะการเรียนรู้แต่ละคน จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจในการเรียนรู้ นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมผู้เรียนที่เรียน ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

2. ชุดฝึกเสริมทักษะช่วยเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่คงทน ชุดการฝึกที่สามารถให้ผู้เรียนได้ฝึกทันทีหลังจากจบบทเรียนนั้น ๆ หรือให้มีการฝึกซ้ำหลาย ๆ ครั้งเพื่อความแม่นยำในเรื่องที่ต้องการฝึก หรือเน้นย้ำให้ผู้เรียนทำชุดฝึกเพิ่มเติมเฉพาะเรื่องที่ผิด

3. ชุดการฝึกสามารถเป็นเครื่องมือในการวัดผลหลังจากที่ผู้เรียนเรียนจบบทเรียนในแต่ละครั้ง ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความรู้ความสามารถของตนเองได้ และเมื่อไม่เข้าใจและทำผิดในเรื่องใดๆ ผู้เรียนก็สามารถซ่อมเสริมตนเองได้ จัดได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าทั้งของครูผู้สอนและผู้เรียน ผู้เรียนไม่มีปมด้อยที่ตนทำแบบฝึกและสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดของตน

4. เป็นสื่อช่วยเสริมบทเรียนหรือหนังสือเรียนหรือคำสอนของครู

5. ชุดการฝึกเป็นรายบุคคลผู้เรียนสามารถนำไปฝึกเมื่อไรก็ได้ ไม่จำกัดเวลาและสถานที่นอกจากนี้ผู้เรียนทำแบบฝึกได้ตามความต้องการของตน โดยมีครูคอยกระตุ้นหรือเฝ้าใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นจะเรียนรู้ด้วยตนเอง

6. ภาระของครูผู้สอน ไม่ต้องฝึกทบทวนความรู้ให้ผู้เรียนตลอดเวลา ไม่ต้องตรวจงานด้วยตนเองทุกครั้ง นอกจากกรณีชุดฝึกนั้นเป็นการฝึกทักษะการคิดที่ไม่มีเฉลยตายตัว หรือมีแนวเฉลยที่หลากหลาย

7. เป็นการฝึกความรับผิดชอบของผู้เรียน การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการทำชุดฝึกตามลำพังโดยมีภาระงานให้ตามที่ครูมอบหมาย จัดได้ว่าเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ในการทำงานให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

8. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ การที่ผู้เรียนได้ทำชุดฝึกทักษะการเรียนรู้ที่มีแบบหลากหลายจะทำให้ผู้เรียนสนุกและเพลิดเพลิน เป็นการท้าทายให้ผู้เรียนลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ตามชุดการฝึกที่ครูได้จัดทำได้

สมหมาย สุขพินิ (2551 : 36) ได้สรุปประโยชน์ของแบบฝึกไว้ว่า แบบฝึกเป็นเครื่องมือที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อการเรียนเป็นอย่างมาก เพราะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากจะทำให้ให้นักเรียนสนุกสนานในการเรียนแล้ว แบบฝึกยังช่วยแบ่งเบาภาระของครู และยังทำให้นักเรียนพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ เพิ่มความมั่นใจในการเรียน และประสบผลสำเร็จในการเรียน

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาประโยชน์ของชุดฝึกสรุปได้ว่า ชุดฝึกทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นและประเมินผลงานของตนเองได้ ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ชุดฝึกจึงมีประโยชน์และสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

5. หลักการใช้ชุดฝึก

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2549 : 133-134) ได้กล่าวถึงหลักการใช้ชุดฝึกไว้ ดังนี้

1. ก่อนการฝึก ควรสอนให้ผู้เรียนเข้าใจก่อน เพราะจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจและทราบเหตุผลที่ถูกต้อง การฝึกที่ไม่เข้าใจความหมายอาจไม่ทำให้เกิดทักษะ
2. การฝึกควรให้ผู้เรียนได้ฝึกตามขั้นตอนให้ถูกต้องภายใต้คำแนะนำที่ดี ถ้าฝึกทักษะผิด ๆ ทำให้เสียเวลาในการแก้ปัญหา
3. ช่วงเวลาการฝึกควรเป็นเวลาสั้น ๆ ฝึกบ่อย ๆ ด้วยแบบฝึกที่คัดเลือกแล้ว จะมีประสิทธิภาพมากกว่าการฝึกช่วงยาว ซึ่งผู้เรียนจะเบื่อหน่าย ไม่สนใจ
4. กิจกรรมควรฝึกหลากหลาย นอกจากแบบฝึกต่าง ๆ อาจใช้เกมปัญหาหรือกิจกรรมอื่น ๆ บ้าง
5. การฝึกอย่างมีจุดมุ่งหมาย จะช่วยประโยชน์มากถ้าผู้เรียนเห็นคุณค่าและความจำเป็นของสิ่งที่เรียนหรือฝึก
6. การฝึกควรสัมพันธ์กับการมีเหตุผล ขณะฝึกควรให้ผู้เรียนใช้ความคิดหาเหตุผล ควบคู่กันไปด้วย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการใช้ชุดฝึกสรุปได้ว่า หลักการใช้ชุดฝึกที่ดีครูต้องแจ้งวัตถุประสงค์ในการเรียนก่อน ฝึกตามขั้นตอน มีแบบแผนและจะต้องฝึกจากง่ายไปหายาก พร้อมทั้งเฉลย เพื่อให้ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าของตนเองและมีความกระตือรือร้นในการเรียนครั้งต่อไป

ประสิทธิภาพเครื่องมือ

เผชิญ กิจระการ (2544 : 44-46) ได้กล่าวว่าสื่อหรือเทคโนโลยีการศึกษาได้รับการผลิตขึ้นมาแล้ว ต้องมีการทดสอบเพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อหรือเทคโนโลยีการศึกษานั้นก่อนนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน ถ้าหากใช้สื่อการสอนใด ๆ ที่ไม่ได้ผ่านการทดสอบหาประสิทธิภาพภายนอก นอกจากจะไม่มีเชื่อมั่นในประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งหมายถึงคุณภาพของสื่อหรือเทคโนโลยีการศึกษาที่ยืนยันได้ในเชิงปริมาณหรือตัวเลขแล้ว ยังอาจก่อให้เกิดผลข้างเคียง อันเกิดแก่ผู้เรียนในด้านของคุณธรรมและจริยธรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสังคมอีกด้วย นอกจากนั้นครูผู้สอนจำนวนมากที่ไม่ใช้สื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอน โดยไม่มีหลักการหรือทฤษฎีที่ถูกต้อง ทำให้การใช้สื่อการเรียนการสอนเหล่านั้นมีค่าเท่ากับการนำเอาเครื่องมือมาประกอบการสอนเท่านั้น โดยไม่ทราบว่าสื่อเข้าไปมีบทบาทหรือคุณภาพมากน้อยเพียงใด จากคำกล่าวแสดงให้เห็นว่า สื่อและเทคโนโลยีที่ได้รับการผลิตขึ้น เพื่อที่จะนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องผ่านกระบวนการหาประสิทธิภาพของสื่อเสียก่อน

หลังจากผ่านกระบวนการและขั้นตอนของการสร้างสื่อทั้งหลายตามหลักวิชาการแล้ว ขั้นตอนต่อไปที่สำคัญคือ การหาประสิทธิภาพของสื่อที่สร้างขึ้น กล่าวคือในการหาประสิทธิภาพของสื่อการสอนใด ๆ มีกระบวนการสำคัญอยู่ 2 ขั้นตอน ได้แก่การหาประสิทธิภาพตามวิธีการหาประสิทธิภาพเชิงเหตุผล (Rational Approach) และขั้นตอนของการหาประสิทธิภาพตามวิธีการหาประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ (Empirical Approach) ทั้งสองวิธีนี้ควรทำความเข้าใจไปจึงจะเข้าใจได้ว่าสื่อหรือเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ผ่านกระบวนการหาประสิทธิภาพจะเป็นที่ยอมรับได้ มีรายละเอียดดังนี้

1. วิธีการหาประสิทธิภาพเชิงเหตุผล

กระบวนการนี้เป็นการหาประสิทธิภาพโดยใช้หลักของความรู้และเหตุผลในการตัดสินคุณค่าของสื่อการเรียนการสอน โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ (Panel of Expert) เป็นผู้พิจารณาตัดสินคุณค่า ซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมในด้านความถูกต้องของการนำไปใช้ (Usability) ผลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะนำมาหาประสิทธิภาพโดยใช้สูตร ดังนี้

$$CVR = \frac{2 - N_e - 1}{N}$$

เมื่อ CVR แทน ประสิทธิภาพเชิงเหตุผล (Rational Approach)

N_e แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ยอมรับ (Number of Panelists Who Had Agreement)

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด (Total Number of Panelists)

ผู้เชี่ยวชาญจะประเมินสื่อการเรียนการสอนตามแบบประเมินที่สร้างขึ้นในลักษณะของแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (นิยมใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ) นำค่าเฉลี่ยที่ได้จากแบบประเมินของแต่ละคนไปแทนค่าในสูตร สำหรับค่าเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญที่ยอมรับจะต้องอยู่ในระดับมากขึ้นไป คือค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 – 5.00 ค่าที่คำนวณได้ต้องสูงกว่าที่ปรากฏในตารางตามจำนวนของผู้เชี่ยวชาญ จึงจะยอมรับว่าสื่อมีประสิทธิภาพ ถ้าได้ค่าเฉลี่ยไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดจะต้องปรับปรุงแก้ไขสื่อและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาใหม่

2. วิธีการหาประสิทธิภาพเชิงประจักษ์

เผชิญ กิจระการ (2544 : 49) กล่าวว่า วิธีการนี้จะสื่อไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย การหาประสิทธิภาพของสื่อ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) บทเรียน

โปรแกรม ชุดการสอนแผนการสอน แบบฝึกทักษะ เป็นต้น ส่วนมากใช้วิธีการหาประสิทธิภาพด้วยวิธีนี้ ประสิทธิภาพที่วัดส่วนใหญ่จะพิจารณาจากเปอร์เซ็นต์ การทำแบบฝึกหัด หรือกระบวนการเรียน หรือแบบทดสอบย่อย โดยแสดงเป็นค่าตัวเลข 2 ตัว เช่น $E_1/E_2 = 80/80$, $E_1/E_2 = 85/85$ $E_1/E_2 = 90/90$ เป็นต้น

เกณฑ์ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) มีความหมายแตกต่างกันในหลายลักษณะ ในที่นี้จะยกตัวอย่าง $E_1/E_2 = 80/80$ ดังนี้

1. เกณฑ์ 80/80 ในความหมายที่ 1 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือนักเรียนทั้งหมดทำแบบฝึกหัด หรือแบบทดสอบย่อยได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ถือเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ ส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือนักเรียนทั้งหมดที่ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Posttest) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ส่วนการหาค่า E_1/E_2 ใช้สูตรดังนี้

$$E_1 = \frac{\sum x}{N} \times 100$$

เมื่อ E_1 แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการ

$\sum x$ แทน คะแนนของแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อยรวม

A แทน คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดทุกชุดรวมกัน

N แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด

$$E_2 = \frac{\sum x}{N} \times 100$$

เมื่อ E_2 แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

$\sum x$ แทน คะแนนรวมของแบบทดสอบหลังเรียน

B แทน คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน

N แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด

2. เกณฑ์ 80/80 ในความหมายที่ 2 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือจำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ทำแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนร้อยละ 80 ทุกคน ส่วนตัวเลข 80 หลัง (E_2) คือนักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนครั้งนั้นได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 เช่นมีนักเรียน 40 คน ร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมดคือ 32 คน แต่ละคนได้คะแนนจากการทดสอบหลังเรียนถึงร้อยละ 80 (E_1) ส่วน 80 ตัวหลัง (E_2) คือผลการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนทั้งหมด (40 คน) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80

3. เกณฑ์ 80/80 ในความหมายที่ 3 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือจำนวนนักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ที่นักเรียนทำเพิ่มขึ้นจากแบบทดสอบหลังเรียน โดยเทียบกับคะแนนที่ทำได้ก่อนการเรียน

4. เกณฑ์ 80/80 ในความหมายที่ 4 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือนักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ส่วนตัวเลข 80 หลัง (E_2) หมายถึงนักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบแต่ละข้อถูก มีจำนวนร้อยละ 80 (ถ้านักเรียนทำข้อสอบข้อใดถูกมีจำนวนนักเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 แสดงว่า ข้อไม่มีประสิทธิภาพและชี้ให้เห็นว่าจุดประสงค์ที่ตรงกับข้อนั้นมีความบกพร่อง)

กล่าวสรุป เกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอน จะนิยมตั้งเป็นตัวเลข 3 ลักษณะ คือ 80/80, 85/85, และ 90/90 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชาและเนื้อหาที่นำมาสร้างสื่อ นั้น ถ้าเป็นวิชาที่ค่อนข้างยากก็อาจตั้งเกณฑ์ไว้ 80/80 หรือ 85/85 สำหรับวิชาที่มีเนื้อหาว่าง่ายก็อาจตั้งเกณฑ์ไว้ 90/90 เป็นต้น นอกจากนี้ยังตั้งเกณฑ์เป็นค่าความคาดเคลื่อนไว้เท่ากับร้อยละ 2.5 นั่นคือ ถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ที่ 90/90 เมื่อคำนวณแล้ว ค่าที่ถือว่าได้คือ 87.5/87.5 หรือ 87.5/90 เป็นต้น ประสิทธิภาพของสื่อและเทคโนโลยี การเรียนการสอนจากผลลัพธ์ของการคำนวณ (E_1) และ (E_2) เป็นตัวเลข ตัวเลขแรกและตัวเลขหลังตามลำดับ ถ้าตัวเลขเข้าใกล้ 10 มากเท่าไร ยิ่งถือว่ามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเป็นเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาการรับรองประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอน

ความพึงพอใจ

1. ความหมายของความพึงพอใจ

พระฉฐพล ขอบมี (2548 : 42) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องานปฏิบัติในทางบวก คือความรู้สึกชอบ รัก พอใจหรือเจตคติที่ดีต่องาน ซึ่งเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ เป็นความรู้สึกที่ดีมีความสุขเมื่อรับความสำเร็จตามความต้องการหรือแรงจูงใจ

พิกุล ดีพิจารณ์ (2548 : 17) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องานในเชิงบวก มีผลทำให้งานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเกิดจากความตั้งใจ มีทัศนคติที่ดี เสียสละ อุทิศร่างกายแรงใจและสติปัญญาให้แก่งาน มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจและองค์ประกอบ ลักษณะของสภาพแวดล้อมในการทำงาน ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในองค์กรหรือหน่วยงานนั้นได้

กิตติศักดิ์ ชาติ (2549 : 43) ได้สรุปว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกที่ดี ความรัก ความยินดีต้อนรับ ความเชื่อมั่นและการมีเจตนาที่ดี เป็นความรู้สึกโดยรวมที่มีต่อการ ทำงานเชิงบวก โดยได้รับการตอบสนองในความคาดหวัง ความปรารถนาและบรรลุต่อความต้องการ

นิตา ทองวิจารณ์ (2551 : 27) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นทัศนคติที่ดี ซึ่งเป็นไปในทางบวก คือเป็นไปตามความคาดหวังหรือมากกว่าความคาดหวัง ซึ่งความพอใจเป็นแรงผลักดัน ให้เกิดความร่วมมือและสร้างความกระตือรือร้นในการทำงานหรือการแสดงผล

จากการศึกษาพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติ และสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ ของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนที่มีต่องานและปัจจัยหรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง กับงานนั้น ๆ จนสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ทางด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจน ความสามารถลดความเครียดของผู้ปฏิบัติงานให้ต่ำลงได้ และความพึงพอใจเป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ ของงาน

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีสำหรับสร้างความพึงพอใจมีหลายทฤษฎี ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงที่ผู้ศึกษานำเสนอได้แก่

เซอร์เบอร์ก (Herzberg. 1959 : 113-115 ; อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ ชาติ. 2549 : 44) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เรียกว่า The motion hygiene theory ซึ่งกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยกระตุ้น (Motivation factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับงาน ซึ่งมีผล ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าของ ตำแหน่ง

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และมีหน้าที่ให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคต ตำแหน่งงานในอาชีพ สถานภาพการทำงาน เป็นต้น

มาสโลว์ (Maslow. 1970 : 66-67 ; อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ ชาติ. 2549 : 44) ได้ตั้ง ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจ (Maslow's general theory of human motivation) กันที่รู้จักและยอมรับกันแพร่หลาย ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์มีข้อสมมุติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ 3 ประการ ดังนี้

1. ทุกคนมีความต้องการและความต้องการนี้มีอยู่ตลอดเวลาและไม่มีที่สิ้นสุด
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

3. ความต้องการของคนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นต่ำไปหาสูงตามลำดับ

ความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้ตอบสนอง มาสโลว์ได้สรุปลักษณะของการสูงใจไว้ว่า การสูงใจจะเป็นไปอย่างมีระเบียบตามลำดับความต้องการหรือ Hierarchy of needs ตามทฤษฎีของมาสโลว์ จะมีลักษณะตามลำดับจากต่ำไปหาสูง 5 ขั้น ดังนี้

3.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่อง อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทางด้านร่างกายยังไม่ได้รับการตอบสนองเลย ในด้านนี้ โดยปกติแล้วองค์กรทุกแห่งมักจะตอบสนองความต้องการของแต่ละคนด้วยวิธีการทางอ้อม คือการจ่ายเงินค่าจ้าง

3.2 ความต้องการความปลอดภัย หรือความมั่นคง (Security of safety need) ถ้าความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์จะมีความต้องการในขั้นสูงขึ้นไป คือ ความต้องการความปลอดภัยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการดำรงชีพ เช่น ความมั่นคงในหน้าที่การงาน สถานะทางสังคม

3.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social or belongingness needs) ภายหลังจากที่คนได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้วก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้นคือ ความต้องการทางด้านสังคม จะเริ่มเป็นสิ่งที่สำคัญต่อพฤติกรรมของคน ความต้องการทางด้านนี้จะเป็นความต้องการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันและการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นและความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมอยู่เสมอ

3.4 ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นในสังคม (Esteem or status needs) ความต้องการขั้นต่อมาเป็นความต้องการที่ประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ คือความมั่นใจ ตนเองในเรื่องความสามารถ ความรู้ และความสำคัญของตนเอง รวมทั้งความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น หรืออยากให้คนอื่นในความรับผิดชอบหน้าที่การงาน การดำรงตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร

3.5 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self actualization or self realization) ลำดับความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์ก็คือความต้องการที่จะสำเร็จในชีวิต ความนึกคิดหรือความคาดหวัง ทะเยอทะยานใฝ่ฝัน ภายหลังจากที่มนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการทั้ง 4

ชั้นอย่างครบถ้วนแล้ว ความต้องการในขั้นนี้ก็จะเกิดขึ้นและมักเป็นความต้องการที่เป็นอิสระเฉพาะแต่ละคน ซึ่งต่างก็มีความนึกคิดใฝ่ฝันที่อยากได้รับผลสำเร็จในสิ่งอันสูงส่งในทัศนะของตนเอง

สาระสำคัญของทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นตอนของมาสโลว์สรุปได้ว่า ความต้องการทั้ง 5 ชั้น ของมนุษย์มีความสำคัญไม่เท่ากันบุคคลแต่ละคนจะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการบำบัดความต้องการในแต่ละประเภทที่เกิดขึ้น การจูงใจตามทฤษฎีนี้ จะต้องพยายามตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีความต้องการลำดับขั้นที่แตกต่างกันไปและความต้องการตั้งแต่ลำดับที่ 1 ถึง 5 จะมีความสำคัญแก่บุคคลมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่ได้รับจากการสนองความต้องการในลำดับต้น ๆ

สก๊อต (Scott, 1970 : 124 ; อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ ชาติ. 2549 : 45) เสนอแนวคิดในการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความพึงพอใจต่อการทำงานที่จะให้ผลเชิงปฏิบัติมีลักษณะดังนี้

1. งานควรมีส่วนสำคัญกับความปรารถนาส่วนตัว งานจะมีความหมายต่อผู้ทำ
2. งานนั้นต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้ โดยใช้ระบบการทำงานและการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ได้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจภายในเป้าหมายของงาน ต้องมีลักษณะดังนี้
 - 3.1 คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย
 - 3.2 ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานโดยตรง
 - 3.3 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

เมื่อนำแนวความคิดของสก๊อต มาประยุกต์ให้กับกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอน มีแนวทางดังนี้

1. ศึกษาความต้องการความสนใจของผู้เรียน และระดับความสามารถหรือพัฒนาตามวัยของผู้เรียน
2. วางแผนการสอนอย่างเป็นกระบวนการและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ
3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมและกำหนดเป้าหมายในการทำงาน สะท้อนผลงานและการทำงานร่วมกันได้

จากแนวคิดดังกล่าวผู้ศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่า การให้รางวัลหรือผลตอบแทนภายในเป็นผลต่อความรู้สึกของผู้เรียน ถ้าผู้เรียนเอาชนะความยุ่งยากต่าง ๆ และสามารถดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายได้สำเร็จ ก็จะทำให้เกิดความภูมิใจ ความมั่นใจ ตลอดจนได้รับความยกย่อง จากบุคคลอื่น ส่วนผลตอบแทนจากภายนอก จะเป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดหาให้มากกว่าที่ตนเองจะหาด้วยตนเอง เช่น การได้รับคำยกย่องจากครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือคะแนนทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจ

บริบทโรงเรียนบ้านเหล่าป่าเป็ด

ข้อมูลทั่วไป

ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเหล่าป่าเป็ด ตั้งอยู่เลขที่ 242 หมู่ที่ 16 ตำบลนาโสก อำเภอมือง จังหวัดมุกดาหาร ในที่ดิน ส.ป.ก โดยได้รับการสละสิทธิ์จากนายเชื่อน นาโสก จำนวน 8 ไร่ 99 ตารางวาและชาวบ้านสละสิทธิ์เพิ่มอีก 4 ไร่ รวมมีพื้นที่ทั้งหมด 12 ไร่ 99 ตารางวา โรงเรียนบ้านเหล่าป่าเป็ด ได้รับการอนุมัติให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนเอกเทศ โดยแยกมาจากโรงเรียนบ้านนาโสกเหล่าป่าเป็ด เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2545 รหัสไปรษณีย์ 49000 โทรศัพท์ 042-660031 E-mail : laopaped_2545@hotmail.com ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

ปัจจุบัน เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ครูประจำการ จำนวน 11 คน ครูธุรการ จำนวน 1 คน ครูพี่เลี้ยงเด็ก จำนวน 1 คน นักการภารโรง จำนวน 1 คน รวมบุคลากรทั้งหมด จำนวน 14 คน นักเรียนจำนวนทั้งหมด ๑๘๗ คน

คำขวัญของโรงเรียน

“ สามัคคี มีวินัย ใฝ่ศึกษา กีฬาเลิศ ”

เป้าประสงค์ของโรงเรียน

1. นักเรียนทุกคนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา
2. ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ฝึกนักเรียนให้ปฏิบัติจริง
3. แสวงหาความรู้ร่วมกัน จัดการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับสภาพของชุมชนและสิ่งแวดล้อมจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและพัฒนาการเต็มศักยภาพ
4. บุคลากรใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ
5. นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้วิชาอื่นและอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ
7. บุคลากร นักเรียน ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
8. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาผ่านการประเมินมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นทุกคนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผู้เรียนผ่านเกณฑ์ประเมินคุณภาพระดับชาติ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

กรณีการ์ ชีรสุจิ (2548 : 59-64) ได้ศึกษาพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ชุดฝึกกิจกรรม เรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลปรากฏว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกกิจกรรม เรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ 89.33/82.56 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80 ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.6650 ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนสูงขึ้นร้อยละ 66.5

ประหยัด สุวันต์ (2548 : 67) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกประกอบภาพสี เรื่อง อบายमुख 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลปรากฏว่าแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกประกอบภาพสี เรื่องอบายमुख 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 85.42/85.91 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.57 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกประกอบภาพสี ร้อยละ 57

พระฉัฐพล ขอบมี (2548 : 69) ได้ศึกษาพัฒนาแผนการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึก เรื่องพรหมวิหาร 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลปรากฏว่า แผนการเรียนรู้แผนการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึก เรื่องพรหมวิหาร 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.80/84.07 ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการเรียนรู้เท่ากับ 0.70 หมายความว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 70 และมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ประกายรัตน์ พร้อมดิษฐ์ (2549 : 54) ได้ศึกษาชุดฝึกอบรมเรื่องกิจกรรมสร้างเสริม และปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของชุดฝึกที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 98.22/89.06 มีผลสัมฤทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ของคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนและทุกคนได้คะแนนหลังเรียนมากกว่าก่อนเรียน

สุภาพ ชนะบัว (2551 : 81) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้ชุดฝึกภาพประกอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเชียงงาม อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 20 คน ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้ชุดฝึกภาพประกอบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.35/87.00 ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.73 ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการ

เรียนสูงขึ้นร้อยละ 73 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมโอวาท 3 โดยใช้ชุดฝึกภาพประกอบ อยู่ในระดับมาก

เดช สุวรรณนำปน (2552 : 67-69) ได้ศึกษา การพัฒนาการเรียนรู้อะไรและชุดฝึกคุณธรรม เรื่องศาสนาพิธี วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรอดนิลวิทยา พบว่า แผนการเรียนรู้อะไรและชุดฝึกคุณธรรม เรื่องศาสนาพิธี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ 80.67/84.58 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องศาสนาพิธี วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรอดนิลวิทยา จังหวัดกำแพงเพชร หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพฤติกรรมนักเรียนจากการเรียนรู้โดยใช้แผนและชุดฝึกคุณธรรม เรื่องศาสนาพิธี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีประสิทธิภาพ โดยรวมปฏิบัติได้อยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58

สุภลักษณ์ ตาซุชาติ (2552 : 76) ได้ศึกษา การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ชุดฝึกกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องศาสนาพิธี สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (สาขาพระพุทธศาสนา) โรงเรียนบ้านนากลาง ตำบลเขคพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า 1) ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุดพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องศาสนาพิธี มีประสิทธิภาพ 95.75/96.41 2) ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ชุดพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องศาสนาพิธี มีค่าเท่ากับ 0.9313 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องศาสนาพิธี โดยการใช้ชุดพัฒนากิจกรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ชุดพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องศาสนาพิธี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 อยู่ในระดับมาก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

บราวน์ (Brown. 2000 : 113) ได้ยกตัวอย่างการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยครูจัดมุมการ์ตูนไว้บนแผ่นป้ายสำลีน้าห้องเรียน นักเรียนจะเลือกตัดการ์ตูนจากหนังสือพิมพ์ หนังสือวารสารมาติดไว้ที่มุมดังกล่าวพร้อมทั้งอธิบายจุดเด่นของการ์ตูนนั้น ๆ ในแต่ละสัปดาห์ นักเรียนจะช่วยกันพิจารณาเลือกการ์ตูนประจำสัปดาห์ที่ยอดที่สุดและบรรยายข่าวหรือเหตุการณ์ที่สำคัญในรอบสัปดาห์ที่ดีที่สุดแล้วติดไว้บนป้ายพิเศษ วิธีนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจจุดสำคัญของภาพการ์ตูนในหนังสือพิมพ์และในวารสาร ซึ่งช่วยสะท้อนเหตุการณ์ในปัจจุบันของประเทศและทั่วโลกได้ดีขึ้น เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาได้เป็นอย่างดี

เกย์และกาแล็กเจอร์ (Gay & Gallagher, 2001 : 51 – 61-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวิธีสอน โดยให้นักเรียนทำแบบฝึกอย่างสม่ำเสมอ ในช่วงเวลาของการเรียนการสอนเรื่องนั้น ๆ กับการสอนโดยมีการทดสอบย่อยระหว่างการเรียนการสอนในเรื่องเดียวกัน ปรากฏว่า กลุ่มนักเรียนที่เรียน โดยมีการทดสอบย่อยขณะเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียน โดยฝึกทักษะด้วยการทำแบบฝึกเพียงอย่างเดียว

ลอเรย์ (Lawrey, 2001 : 817-A) ได้ศึกษาผลการใช้แบบฝึกทักษะกับนักเรียนระดับ 1 ถึงระดับ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้แบบฝึกทักษะ มีคะแนนการทดสอบหลังการทำแบบฝึกมากกว่าคะแนนก่อนทำแบบฝึก และนักเรียนที่ทำแบบทดสอบหลังการฝึกทักษะแล้ว ได้ถูกต้องเฉลี่ยร้อยละ 89.90 นั่นคือ แบบฝึกทักษะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

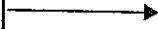
สจวร์ท จูดี แอล (Stuart, Judy L, 2003 : 47 05A) ได้ศึกษาพัฒนาการทางด้านศีลธรรมของนักเรียนหญิงที่มีความสามารถพิเศษกับนักเรียนหญิงที่มีความสามารถผิดปกติและการรับรู้ของครูเกี่ยวกับการพัฒนาระบบต่างๆ ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นจำนวนครู 70 คน ซึ่งเป็นครูของนักเรียนปกติ 35 คน และเป็นครูของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ จำนวน 35 คน นักเรียนหญิงจำนวน 40 คน นักเรียนปกติ 20 คนและนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษจำนวน 20 คน ที่มีอายุระหว่าง 11 – 12 ปี วิธีการศึกษาโดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบเกี่ยวกับศีลธรรมที่มีความที่มีความสัมพันธ์กันหลายด้าน ส่วนครูให้ตอบแบบสอบถามพัฒนาการด้านศีลธรรมของนักเรียนรวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียนด้วย จากนั้นนำแบบทดสอบและทำแบบทดสอบในขั้นการพัฒนาศีลธรรมได้สูงกว่านักเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและครูของนักเรียนทั้งสองกลุ่มให้คะแนนล่วงหน้าเกี่ยวกับการทำแบบทดสอบขั้นพัฒนาการทางศีลธรรมสูงกว่าคะแนนที่นักเรียนทำได้จริง

สรุปได้ว่าการเรียนการสอนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม ประกอบชุดฝึก เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ชุดฝึกยังช่วยให้การเรียนน่าสนใจ สนุกสนานเพลิดเพลิน ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายต่อสาระที่เรียน ฉะนั้นกล่าวได้ว่า ชุดฝึกเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริงและนำไปปรับใช้ในการสร้างชุดฝึก

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด
การพัฒนาจิตพิสัยของบลูม
ประกอบชุดฝึก

ตัวแปรตาม

1. ผลการเรียนรู้
 - 1.1 ด้านความรู้
 - 1.2 ด้านการปฏิบัติ
2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้
ตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของ บลูม
ประกอบชุดฝึก

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY